ISSN: 2522-9699, 2616-5007

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.55(7-10)-9
УДК 373.2,373.2.02.

КОМУНІКАТИВНИЙ СУПРОВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

І. О. Луценко

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *В освіті, педагогічних і соціально-психологічних науках виділено такі види супроводу, як: психологічний, психолого-педагогічний, педагогічний, соціально-педагогічний. Необхідність комунікативного супроводу викликана тим, що діти сприймають освітню інформацію з допомогою цифрових технологій, тобто опосередкованим шляхом. Це зменшує безпосередню взаємодію між учасниками освітнього процесу: вихователями і дітьми, а в умовах сімейного виховання – між батьками і дітьми. Щоб збалансувати опосередкований шлях сприйняття дітьми інформації та час і можливості безпосередньої взаємодії вихователя з вихованцями, у ході якої відбувається "живе спілкування" і створюються умови для поєднання різних педагогічних впливів, комунікативний супровід розглядаємо як обов'язкову складову процесу застосування цифрових технологій.*

Постановка проблеми. *Застосування цифрових технологій у закладі дошкільної освіти обґрунтовується тим, що завдяки їх можливостям навчання стає більш цікавим, інтерактивним і відповідає індивідуальним потребам дітей. Вихователь закладу дошкільної освіти відповідно до своїх професійних компетентностей визначає з якою педагогічною метою будуть застосовуватися цифрові технології в освітньому процесі, межі їх застосування, визначає та застосовує найбільш сприятливі для розв'язання поставлених завдань способи комунікації. Це визначає необхідність технологізації процесів комунікації, що супроводжують різні аспекти навчання, виховання, соціалізації і розвитку дитини.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Педагогічний супровід розглядається як: цілеспрямована діяльність, яка супроводжує процес життєдіяльності дітей і педагогів в закладі дошкільної освіти (О. Байєр); різновид допомоги дитині (С. Курінна, Т. Сєдова); комплексний метод (К. Крутій), інтегрована технологія (С. Курінна, І. Луценко), взаємодія учасників супроводу (І. Рогальська), система підтримки та допомоги дитині у навчально-виховному процесі (Т. Сєдова).*

Комунікативний супровід застосовується у спеціальній педагогіці (Н. Адамюк, О. Горова, А. Замша, С. Кульбіда). У його структурі дослідники виділяють комунікативну підтримку, яку розглядають як вплив на освітнє середовище з урахуванням комунікативних можливостей здобувача та комунікативну допомогу як спектр впливу на здобувача з метою покращення його комунікативних можливостей. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти досліджувала А. Богуш. Вчена виділила такі його структурні компоненти, як: мотиваційний, когнітивно-змістовий, репродуктивно-діяльнісний, креативно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний.

Постановка завдання. *Метою дослідження є концептуалізація понять "комунікативний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти", "комунікативний супровід застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти".*

Виклад основного матеріалу дослідження*. Як цілісна система педагогічної комунікації, комунікативний супровід дає відповідь на широке коло питань: як*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

організувати особистісно-орієнтоване спілкування з дітьми, яку модель комунікації обрати для розв'язання тієї чи іншої комунікативної чи комунікативно-педагогічної задачі, які мовленнєві жанри та невербальні засоби використати на різних етапах педагогічної взаємодії.

Комунікативний супровід освітнього процесу – це процес створення оптимальних комунікативних та комунікативно-педагогічних умов, необхідних для реалізації цілей освітнього процесу, стратегічних функцій освітньо-комунікативного середовища закладу дошкільної освіти.

Як послідовність комунікативного процесу, комунікативний супровід застосування цифрових технологій включає такі етапи: діагностика налаштованості вихованців на сприймання інформації і комунікацію; моделювання майбутньої взаємодії як процесу обміну інформацією; організація процесу сприйняття вихованцями цифрового контенту, його переживання, осмислення та обговорення; аналіз розуміння дітьми цифрового контенту та його впливу; аналіз комунікації і взаємодії що відбулася, завершення спілкування.

Висновки. *Комунікативний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти визначаємо як його обов'язкову складову. Комунікативний супровід застосування цифрових технологій є інноваційною діяльністю, мета якої – сприяти використанню нових можливостей для вдосконалення освітнього процесу, а також уникнути ризиків негативного впливу електронних пристроїв та небажаного цифрового контенту на фізичне, психічне здоров'я та соціальне благополуччя дітей.*

Ключові слова*: заклад дошкільної освіти, комунікативний супровід, освітній процес, освітньо-комунікативне середовище, цифрові технології.*

COMMUNICATIVE SUPPORT FOR THE APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN PRESCHOOL EDUCATION

Iryna Lutsenko

Abstract.

Relevance of the research. *In education, pedagogical, and socio-psychological sciences, the following types of support are distinguished: psychological, psychological-pedagogical, pedagogical, and socio-pedagogical. The need for communicative support is caused by the fact that children perceive educational information with the help of digital technologies, i.e., indirectly. This reduces direct interaction between participants in the educational process: educators and children, and in the context of family education, between parents and children. In order to balance the indirect way in which children perceive information and the time and opportunities for direct interaction between the educator and the pupils, during which "live communication" takes place and conditions are created for combining various pedagogical influences, we consider communicative support to be an essential component of the process of applying digital technologies*

Problem statement. *The use of digital technologies in preschool education institutions is justified by the fact that, thanks to their capabilities, learning becomes more interesting, interactive, and tailored to the individual needs of children. Preschool teachers, in accordance with their professional competencies, determine the pedagogical goals for which digital technologies will be used in the educational process, the limits of their application, and identify and apply the most effective means of communication for solving the tasks at hand. This determines the need for the technologization of communication processes that accompany various aspects of a child's learning, upbringing, socialization, and development.*

Analysis of recent research and publications. *Pedagogical support is considered as: a purposeful activity that accompanies the life of children and teachers in a preschool education institution (O. Bayer); a type of assistance to a child (S. Kurinna, T. Sedova); a comprehensive method (K. Krutii), an integrated technology (S. Kurinna, I. Lutsenko), interaction between support participants (I. Rogalska), a system of support and assistance for children in the educational process (T. Sedova).*

Communicative support is used in special education (N. Adamyuk, O. Gorova, A. Zamsh, S. Kulbida). Within its structure, researchers distinguish between communicative support, which is considered to be an influence on the educational environment, taking into account the

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

communicative abilities of the learner, and communicative assistance, which is a range of influences on the learner with the aim of improving their communicative abilities. A. Bogush studied communicative and speech support for the professionally oriented speech of future preschool education specialists. The scientist identified the following structural components: motivational, cognitive-content, reproductive-activity, creative-activity, and evaluative-reflective.

Research task. *The aim of the study is to conceptualize the concepts of "communicative support of the educational process in preschool education institutions" and "communicative support of the use of digital technologies in preschool education institutions."*

Main material presentation. *As a comprehensive system of pedagogical communication, communicative support provides answers to a wide range of questions: how to organize personality-oriented communication with children, which communication model to choose to solve a particular communicative or communicative-pedagogical task, which speech genres and non-verbal means to use at different stages of pedagogical interaction.*

Communicative support of the educational process is the process of creating optimal communicative and communicative-pedagogical conditions necessary for the implementation of the goals of the educational process and the strategic functions of the educational-communicative environment of a preschool educational institution.

As a sequence of the communicative process, communicative support for the use of digital technologies includes the following stages: diagnosis of pupils' readiness to perceive information and communicate; modeling future interaction as a process of information exchange; organizing the process of pupils' perception of digital content, its experience, comprehension, and discussion; analyzing children's understanding of digital content and its impact; analyzing the communication and interaction that took place, completing the communication.

Conclusions. *We define communicative support of the educational process in preschool education institutions as its mandatory component. Communicative support for the use of digital technologies is an innovative activity aimed at promoting the use of new opportunities to improve the educational process, as well as avoiding the risks of negative impact of electronic devices and undesirable digital content on the physical and mental health and social well-being of children.*

Keywords: *preschool educational institution, communicative support, educational process, educational and communicative environment, digital technologies.*

Актуальність теми дослідження. Широке використання у багатьох сферах людської діяльності: музиці, техніці, науці, соціальній взаємодії, освіті поняття "супровід" визначає необхідність додаткового розкриття його змісту з урахуванням специфіки галузі знань та професійної діяльності. Так, у сучасних словниках української мови наведено лише узагальнені тлумачення цього поняття. Супровід – це те, що супроводить яку-небудь дію, явище.

В освіті, педагогічних і соціально-психологічних науках виділено такі види супроводу, як: психологічний (І. Бех, Л. Карамушка, В. Кузьменко, В. Панок та ін.), психолого-педагогічний (В. Кобильченко, К. Крутій, І. Луценко та ін.), педагогічний (Л. Козак, С. Курінна, К. Крутій, І. Луценко та ін.), соціально-педагогічний (Т. Алєксєєнко, Д. Бибик, Л. Гончар, Т. Куниця, І. Рогальська та ін.). Супровід розглядається як метод комплексної допомоги в процесі здійснення суб'єктом тієї чи іншої діяльності.

Менш дослідженим є комунікативний супровід, що визначається як налагодження та підтримка комунікативних зв'язків між учасниками ширшої ніж комунікація діяльності. У такому значенні комунікативний супровід, наприклад, використовується у соціальній сфері для підтримки зв'язків і донесення соціальними інститутами певної інформації до цільової аудиторії.

Застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти слід розглядати як освітню інновацію, тож метод супроводу є необхідною складовою підтримки цього процесу. Необхідність спеціального супроводу застосування цифрових технологій посилюється ймовірністю ризиків їх педагогічно недоцільного використання в освітньому процесі. Здійснювати такий супровід необхідно як

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

педагогам закладів освіти, так і батькам дітей дошкільного віку та більш старшого віку.

Необхідність виділення комунікативного супроводу викликана й тим, що діти сприймають освітню інформацію з допомогою цифрових технологій, які використовують різноманітні канали (кабельні мережі, радіоканали, супутникові та наземні цифрові трансляції), тобто опосередкованим шляхом. Це відповідно зменшує безпосередню взаємодію між учасниками освітнього процесу: вихователями і дітьми, а в умовах сімейного виховання – між батьками і дітьми.

Відчуваючи себе дещо відстороненим, вихователь обмежує виховний вплив своєї особистості на дітей. Щоб збалансувати опосередкований шлях сприйняття дітьми освітньої інформації та час і можливості безпосередньої взаємодії вихователя з вихованцями, у ході якої відбувається "живе спілкування" і створюються умови для поєднання різних педагогічних впливів, пропонуємо як обов'язкову складову процесу застосування цифрових технологій у закладі дошкільної освіти, впровадити комунікативний супровід.

Постановка проблеми. Застосування цифрових технологій у закладі дошкільної освіти обґрунтовується тим, що завдяки їх можливостям навчання стає більш цікавим, інтерактивним і відповідає індивідуальним потребам дітей [2]. Цілком погоджуємося з тим, що з допомогою цифрових технологій відкриваються нові можливості для демонстрації будь-яких об'єктів і явищ навколишнього світу. Однак зауважимо, що це початковий етап пізнавального процесу і він, як і наступні етапи, має відбуватися під керівництвом педагога.

Вихователь закладу дошкільної освіти відповідно до його професійних компетентностей, які визначено професійними стандартами, а саме: предметно-методична, педагогічне партнерство, інформаційно-комунікаційна, здоров'язбережувальна [16], визначає з якою педагогічною метою будуть застосовуватися цифрові технології в освітньому процесі, межі їх застосування, визначає та застосовує найбільш сприятливі для розв'язання поставлених завдань способи комунікації.

Педагогічна комунікація як інструмент педагогічного керівництва має відповідати сучасній парадигмі педагогічної взаємодії з дітьми. Особистісно орієнтований підхід, який визнано як провідний для дошкільної освіти України, декларує оновлений зміст прояву ставлення педагога до особистості дитини. Зокрема, він включає прояв поваги до дитини, сприяння її особистісному становленню через допомогу, підтримку, виховання і партнерство, формування таких особистісних якостей, як: самосвідомість, гідність, самостійність, відповідальність, свобода особистості.

Найбільш повно особистісно орієнтований підхід реалізується в процесах комунікації і міжособистісного спілкування. Це визначає необхідність технологізації процесів комунікації, що супроводжують різні аспекти навчання, виховання, соціалізації і розвитку дитини. Серед таких аспектів виділимо застосування цифрових технологій як один з сучасних інструментів педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічний супровід розглядається науковцями як: цілеспрямована діяльність, яка супроводжує процес життєдіяльності дітей і педагогів в закладі дошкільної освіти (О. Байєр); різновид допомоги дитині (С. Курінна, Т. Сєдова); комплексний метод (К. Крутій), інтегрована технологія (С. Курінна, І. Луценко), взаємодія учасників супроводу (І. Рогальська). На думку Т. Сєдової, педагогічний супровід – це система підтримки та допомоги дитині у навчально-виховному процесі [17].

Розвиток парадигми педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, як вважають Л. Козак та Н. Іваненко, є можливим завдяки утвердженню особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти [5]. На думку О. Кононко, завдання

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

особистісно-орієнтованої освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини. За такого підходу, педагогічна взаємодія має надавати дитині допомогу, підтримку та соціально-педагогічний захист.

Сучасні науковці визначають соціально-педагогічний супровід як професійну діяльність, що спрямована на створення умов для упередження розвитку негативних наслідків і різних соціально-педагогічних проблем особистості у складних життєвих обставинах та в середовищі її перебування, інтеріоризацію цінностей та узгодження соціальних очікувань суб'єктів соціальної взаємодії. На думку вчених (Т. Алєксєєнко, Д. Бибик, Л. Гончар, Т. Куниця), технологія соціально-педагогічного супроводу на відміну від технологій соціального та психологічного супроводу, має реалізовуватися у соціально-педагогічній парадигмі виховання. Це обґрунтовується тим, що основна увага в процесі соціально-педагогічного супроводу приділяється розвитку особистості дитини [1].

Досліджуючи соціально-педагогічний супровід, І. Рогальська визначає таку його особливість як: одночасне знаходження педагога поруч з дитиною, як посередництво між соціальним світом і власним життєвим світом дитини, забезпечення її захисту, позитивного самопочуття, підтримки в небезпечних ситуаціях [18]. Зі свого боку зазначимо, що від самого народження в процесі особистісного становлення і пізнання дитиною соціального світу важливо, щоб дорослий був не просто поруч з нею в одному фізичному просторі, а створював між собою і нею емоційну близькість. Завдяки такій близькості, емоційно-ціннісній спільності педагог невимушено і природно впливає на дитину. Для цього дорослі (батьки, педагоги) мають бути внутрішньо присутні, бути разом з дитиною на різних етапах її чуттєвого пізнання, сприйняття інформації від навколишнього світу, відчувати внутрішній стан дитини, мати з нею спільні інтереси, цілі, перебувати у дружніх стосунках.

Психологічний супровід науковці визначають як: системну діяльність психолога (М. Мушкевич), пролонгований, динамічний процес, цілісну діяльність психологічної служби освітнього закладу (Л. Прохоренко, О. Бабяк, Н. Баташева). В інтеграції з педагогічним, психологічний супровід сприяє особистісному розвитку і вихованню дитини. Сутнісною характеристикою супроводу у психологічній площині є створення соціально-психологічних умов для емоційного благополуччя, успішного розвитку, виховання та навчання дітей в ситуаціях соціально-педагогічної взаємодії, яка організується в межах закладу освіти [5].

К. Крутій описує психолого-педагогічний супровід як комплексний метод, в основі якого – єдність чотирьох функцій: діагностика проблеми, що виникла; інформація про проблему і шляхи її вирішення; консультація на етапі вибору рішення і вироблення плану рішення проблеми; первинна допомога на етапі реалізації плану рішення [10]. Такий підхід до супроводу як до багатофункціонального і структурованого процесу можна простежити у більшості досліджень, що присвячено різним видам супроводу.

Так, на думку В. Кобильченко, психолого-педагогічний супровід як інтегративна технологія містить у собі два ключових компоненти: педагогічну підтримку дитини на певному етапі її розвитку й психологічну допомогу їй та її найближчому оточенню (дорослим суб'єктам супроводу) в подоланні особистісних і міжособистісних проблем та труднощів [6].

У дослідженні [15], психолого-педагогічний супровід був реалізований як індивідуально підібраний комплекс технологій, спрямованих на підтримку позитивних і подолання тривожних особливостей розвитку дитини, які було виявлено на діагностичному етапі супроводу. У такі комплекси було рекомендовано включати: технології врахування індивідуальних особливостей розвитку дітей

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

дошкільного віку з родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб; технологію організації емоційно підтримуючої міжособистісної комунікації вихователя з дітьми; життєзмінювальні й психолінгвотерапевтичні технології роботи з дітьми, які пережили психотравмівні події; етнокультурні технології; технологію формування активно-патріотичної позиції дітей старшого дошкільного віку; технологію морально-етичного виховання дітей. Успішність реалізації таких комплексів забезпечувалася тим, що виховні технології були застосовані у комплексі з діагностичною технологією на виявлення індивідуальних особливостей розвитку дітей і комунікативною технологією, яка була спрямована на встановлення контакту з дітьми і надання їм емоційної підтримки.

Поняття комунікативний супровід докладно вивчено у спеціальній педагогіці. Н. Адамюк, О. Горова, А. Замша, С. Кульбіда визначають комунікативний супровід як систему моніторингу за забезпеченням комунікативних потреб здобувачів освіти з порушенням слуху в освітньому процесі, визначення актуальних комунікативних бар'єрів, прогнозування ймовірних комунікативних бар'єрів. Дослідники визначили такі етапи супроводу: моніторинг – перший етап супроводу; другий етап – реалізація опосередкованого впливу на комунікацію здобувача, підтримка; надання допомоги як здійснення безпосереднього впливу на комунікацію здобувача – третій етап супроводу [1]. Як бачимо, у структурі комунікативного супроводу дослідники виділяють комунікативну підтримку, яку розглядають як вплив на освітнє середовище з урахуванням комунікативних можливостей здобувача та комунікативну допомогу як спектр впливу на здобувача з метою покращення його комунікативних можливостей.

Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти досліджувала А. Богуш [3]. Вчена виділила такі його структурні компоненти, як: мотиваційний, когнітивно-змістовий, репродуктивно-діяльнісний, креативно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний. Супровід здійснювався як послідовність етапів. Перший – когнітивно-збагачувальний; другий – практично-діяльнісний; продуктивно-творчий – третій етап. Особливістю запропонованого вченою підходу є збагачення комунікативних можливостей здобувачів, їх занурення в навчально-мовленнєву та продуктивно-творчу діяльність.

Як візуальний, аудіальний і кінестетичний супровід навчання розглядає мультимедійні засоби Ж. Матюх [13]. Дослідниця зазначає, що для інтеграції мультимедійних засобів в освітній процес необхідно використовувати сукупність наочних, словесних та практичних методів навчання. Підкреслюючи переваги "мультисенсорного принципу", Ж. Матюх розкриває його вплив на засвоєння навчальної інформації. Однак, на наш погляд, пропонує обмежений перелік методів, зокрема для "озвучення, роз'яснення й коментування вихователем понять, що вивчаються з використанням мультимедійних технологій – пояснення, читання, бесіда".

Постановка завдання. Метою дослідження є концептуалізація понять "комунікативний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти", "комунікативний супровід застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти".

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж розкрити зміст визначених понять, розглянемо значення таких форм слів як: "комунікативний" і "комунікаційний", що зустрічаються у науково-педагогічних джерелах. У словнику [7] слово "комунікаційний" тлумачиться як: такий, що пов'язаний з комунікацією, стосується комунікації – шляхів сполучення, транспорту. Комунікативний – який стосується комунікації як спілкування, інформації. Враховуючи наведені тлумачення, а також визначення супроводу у його загальному значенні – те, що

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

супроводить дію, вважаємо доречним використовувати його у сполученні зі словом комунікативний.

Зміст поняття "комунікативний супровід" можемо визначити як: такий, що у формі комунікації забезпечує супровід певної діяльності, виконує функцію спілкування. Завдяки комунікативному супроводу забезпечується зв'язок між тим учасником комунікації, який супроводжує певний процес (педагог) і тим учасником/учасниками, кого він (педагог) супроводжує (дитина, діти).

Як цілісна система педагогічної комунікації, комунікативний супровід дає відповідь на широке коло питань: як організувати особистісно-орієнтоване спілкування з дітьми, яку модель комунікації обрати для розв'язання тієї чи іншої комунікативної чи комунікативно-педагогічної задачі, які мовленнєві форми (жанри) та невербальні засоби використати на різних етапах педагогічної взаємодії. Уточнимо: комунікативні задачі пов'язані з організацією процесів спілкування (комунікації, інтеракції, соціальної перцепції), комунікативно-педагогічні – з розв'язанням навчально-розвивальних і виховних завдань.

Стрижнем комунікативного супроводу як процесу є модель комунікації (лінійна, інтерактивна, трансактивна) [12], мовленнєві жанри (діалогічні, монологічні), що відповідають стратегії тієї чи іншої моделі комунікації.

Функціями-цілями комунікативного супроводу освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є:

- функція комунікативного чинника, що зумовлює створення і функціонування в закладі освіти комунікативного середовища, в якому відбувається процес особистісно-орієнтованого спілкування з дітьми у єдності просторового, емоційного, мовленнєвого, інтерактивного контактів; таке спілкування включає встановлення емоційної довіри, позитивної атмосфери спілкування, надання педагогічної підтримки, досягнення емоційно-ціннісної спільності з дітьми, задоволення їхніх комунікативних потреб та інтересів [11];
- функція педагогічного впливу – розв'язання навчально-розвивальних і виховних завдань, що включає врахування рівнів розвитку та індивідуальних особливостей дітей, добір відповідних мовленнєвих форм для взаємодії з різними дітьми, досягнення особистісно розвивального ефекту [12];
- функція надання психологічної допомоги дітям, що включає сприяння відновленню втраченої психологічної рівноваги дітей та її збереження; пом'якшення, зняття, компенсування впливу емоційного напруження, дії на дітей стресогенних чинників [15].

Комунікативний супровід освітнього процесу – це процес створення оптимальної сукупності комунікативних та комунікативно-педагогічних умов, необхідних для реалізації цілей освітнього процесу, стратегічних функцій освітньо-комунікативного середовища закладу дошкільної освіти.

Розглянемо особливості комунікації вихователя з дітьми, що має супроводжувати процес застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти. Мета такої комунікації як комунікативного супроводу – це створення сукупності умов для сприймання дітьми цифрового контенту; регуляція та корегування впливу цифрових технології; забезпечення впливу особистості педагога на особистісне становлення дітей; досягнення цілей освітньо-виховного процесу.

Як вже було зазначено, сам процес супроводу передбачає те, що педагог знаходиться поруч (І. Рогальська), разом з дитиною. Особливо це стосується ситуації застосування цифрових технологій, де все має відбуватися за його активної участі. Зауважимо, що мова йде не лише про цифрову грамотність та забезпечення роботи комп'ютерної техніки, з допомогою якої відбувається використання цифрового контенту, дотримання цифрової гігієни.

Наголошуємо на важливості підготовки дітей до сприйняття інформації:

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

зображень, аудіо, відео, інтерактивних елементів у цифровому форматі; спрямування їхньої уваги на певні аспекти цифрового змісту; наповнену присутність педагога, яка створює соціальний контекст сприйняття інформації під час перегляду дітьми презентацій, відеороликів, мультфільмів, використання комп'ютерних ігор; сприяння запам'ятовуванню інформації; допомога дітям в розумінні, інтерпретації побаченого, почутого й відчутого під час перегляду.

Важливим аспектом практичної реалізації комунікативного супроводу є те, що кожна дитина має сприймати комунікацію педагога як таку, що звернена як до всіх дітей, так і таку, що звернена саме до неї. Останнє залежить від дібраних ним слів, інтонацій, тону, глибини присутності педагога як особистості в освітньому процесі.

Підсумуємо. Комунікативний супровід застосування цифрових технологій – це процес створення оптимальної сукупності комунікативних та комунікативно-педагогічних умов, необхідних для якісного перебігу когнітивних процесів, що включає сприйняття дітьми цифрового контенту виховного чи навчального змісту, його інтерпретацію, розуміння, запам'ятовування інформації та цілеспрямованого формування уявлень і елементарних понять, емоційно-ціннісного ставлення дітей до побаченого, почутого, осмисленого, зрозумілого та пережитого в процесі сприйняття інформації та комунікації з вихователем за змістом цифрового контенту.

З метою технологізації процесів педагогічної комунікації, що супроводжують застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти, розглянемо її як інтегративну технологію. Відмінні ознаки цієї технології визначаються специфікою процесів міжособистісного спілкування і комунікації, що включає орієнтування в обставинах спілкування і співрозмовникові, визнання його унікальності, врахування індивідуальних особливостей, емоційного стану, здійснення комунікативного впливу [10], а також специфікою педагогічної взаємодії, яку характеризує прямий і зворотний зв'язки, специфікою педагогічного впливу, який є односпрямованим, покликаним вирішити конкретні, найближчі завдання, зокрема передбачає зміну поведінки дітей [14].

Як послідовність перебігу комунікативного процесу, комунікативний супровід застосування цифрових технологій включає такі етапі: діагностика налаштованості вихованців-учасників взаємодії на сприйняття інформації у цифровому форматі і комунікацію; моделювання майбутньої взаємодії як процесу обміну інформацією; педагогічне пристосування та організація процесу сприйняття вихованцями цифрового контенту, його переживання, осмислення та обговорення; аналіз розуміння дітьми цифрового контенту та його вплив на них; аналіз комунікації і взаємодії що відбулася, завершення спілкування.

Висновки. Комунікативний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти важливо визначити як його обов'язкову складову. Комунікативний супровід застосування цифрових технологій в закладі дошкільної освіти є інноваційною діяльністю. Її мета – сприяти використанню нових можливостей для вдосконалення освітнього процесу, а також уникнути ризиків негативного впливу електронних пристроїв та небажаного цифрового контенту на фізичне, психічне здоров'я та соціальне благополуччя дітей [8]. Подальше дослідження проблеми застосування цифрових технологій у закладі дошкільної освіти вбачаємо у розробленні технології комунікативного супроводу застосування цифрових технологій у виховному процесі закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Алєксєєнко, ТФ, Бибик, ДД Гончар, ЛВ & Куниця, ТЮ 2020, *Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців*. Посібник, заг. ред. Алєксєєнко, ТФ, Кропивницький: *Імекс-ЛТД,* 208 с.
2. Бабюк, ТЙ Пукас, ІЛ Каньоса, НГ & Галаманжук, ЛЛ 2024, *Цифрові технології в дошкільній освіті*. Навчально-методичний посібник, авт.-упор. Бабюк, ТЙ Пукас, ІЛ,

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Каньоса, НГ & Галаманжук, ЛЛ, Кам'янець-Подільський : *Видавець Ковальчук О. В.*, 122 с.
3. Богуш, АМ 2014, 'Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти', *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*, Вип. 29. с. 73–76. Доступно: <http: //nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp__29_18>. [5 Серпень 2025].
4. Замша, АВ Адамюк, НБ & Дробот, ОА 2022, 'Концептуалізація комунікативного супроводу здобувачів освіти з порушеннями слуху в освітньому середовищі', *Інноваційна педагогіка*. Вип. 49, Том. 1. с. 59–62. Доступно: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/49/part_1/12.pdf>. [5 Серпень 2025].
5. Іваненко, НВ & Козак, ЛВ 2022, 'Педагогічний супровід дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема', *Перспективи та інновації науки. Електронний науковий журнал "Перспективи та інновації науки (Серія "Психологія", Серія "Педагогіка", Серія "Медицина"),* № 4(6), с. 173–183. Доступно: <https:// //elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41741>. [5 Серпень 2025].
6. Кобильченко, ВВ 2015, *Психолого-педагогічний супровід школярів з особливими освітніми потребами як інтегративна технологія: теоретична модель*. Доступно: <http://konferenciya2015.jimdo.com>. [5 Серпень 2025].
7. *Комунікаційний-комунікативний-комутативний-комутаторний* (n.d.), Slovnyk.me. Доступно: < https://slovnyk.me/dict/linguistic_norm/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9#google_vignette>. [5 Серпень 2025].
8. Концепція цифрової гігієни дітей дошкільного віку 2025. Доступно: < https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2025-%D1%80#Text. >. [6 Серпень 2025].
9. Курінна, СМ 2015, 'Педагогічний супровід процесу соціалізації дітей-сиріт в умовах закладів інтернатного типу', *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. № 2 (10) С. 53–59 Доступно: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/10.pdf>. [5 Серпень 2025].
10. Крутій, К 2010, 'Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки', *Гуманізація навчально-виховного процесу*: *збірник наукових праць*. Слов'янськ: *СДПУ*, Частина 1, с. 185–198.
11. Луценко, ІО 2009, *Теоретичні та методичні засади розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дитини. Від народження до 6 років*. Монографія, Київ: *Вид-во НПУ імені МП Драгоманова*, 291 с.
12. Луценко, ІО 2013, *Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками*, Київ : *Світич*, 208 с. Доступно: <https:// enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15621>. [5 Серпень 2025].
13. Матюх, ЖВ 2018, 'Модель використання мультимедійних технологій вихователем закладу дошкільної освіти в освітній роботі з інклюзивною групою', *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. № 1 (15) с. 80–86. Доступно: < https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2018/1/14.pdf>. [5 Серпень 2025].
14. Подберезський, МК 2011, 'Характеристика особливостей педагогічної взаємодії', *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. № 2 (2) Педагогіка, с. 31-35 Доступно: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/7.pdf>. [5 Серпень 2025].
15. *Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології* 2018, Навчально-методичний посібник [авт. Луценко, ІО, Богуш, АМ, Калмикова, ЛО, Кузьменко, ВУ, Поворознюк, СІ & Рейпольська, ОД; за наук. редакцією Луценко, ІО], Київ : *Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова*, 211 с. Доступно: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24604>. [5 Серпень 2025].
16. *Професійний стандарт "Вихователь закладу дошкільної освіти"* 2021. Доступно: < https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/357-nakaz_755.pdf>. [5 Серпень 2025].
17. Сєдова, ТД 2009, 'Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнів освітньому середовищі гімназії', *Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл (за результатами відкритого конкурсу-захисту проектів)*: *Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми,* Харків, 40 с.
18. Рогальська, І 2010, 'Сутнісні характеристики соціально-педагогічного супроводу

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

соціалізації особистості у дошкільному дитинстві', *Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць,* Слов'янськ: СДПУ, Частина 1, с. 230–236.

References:

1. Alieksieienko, TF, Bybyk, DD Honchar, LV & Kunytsia, TIu 2020, *Sotsialno-pedahohichnyi suprovid ditei vymushenykh pereselentsiv (Social and educational support for children of internally displaced persons)*. Posibnyk, zah. red. Alieksieienko, TF, Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, 208 s.
2. Babiuk, TI Pukas, IL Kanosa, NH & Halamanzhuk, LL 2024, *Tsyfrovi tekhnolohii v doshkilnii osviti (Digital technologies in preschool education)*. Navchalno-metodychnyi posibnyk, avt.-upor. Babiuk, TI Pukas, IL, Kanosa, NH & Halamanzhuk, LL, Kamianets-Podilskyi : Vydavets Kovalchuk O. V., 122 s.
3. Bohush, AM 2014, 'Komunikatyvno-movlennievyi suprovid profesiino spriamovanoho movlennia maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity (Communicative and speech support for the professionally oriented speech of future preschool education specialists)', *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, Vyp. 29. s. 73–76. Dostupno: <http: //nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp__29_18>. [5 Serpen 2025].
4. Zamsha, AV Adamiuk, NB & Drobot, OA 2022, 'Kontseptualizatsiia komunikatyvnoho suprovodu zdobuvachiv osvity z porushenniamy slukhu v osvitnomu seredovyshchi (Conceptualisation of communicative support for students with hearing impairments in the educational environment)', *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 49, Tom. 1. s. 59–62. Dostupno: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/49/part_1/12.pdf>. [5 Serpen 2025].
5. Ivanenko, NV & Kozak, LV 2022, 'Pedahohichnyi suprovid ditei doshkilnoho viku yak psykholoho-pedahohichna problema (Pedagogical support for preschool children as a psychological and pedagogical problem)', *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Elektronnyi naukovyi zhurnal "Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriia "Psykholohiia", Seriia "Pedahohika", Seriia "Medytsyna")*, № 4(6), s. 173–183. Dostupno: <https:// //elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41741>. [5 Serpen 2025].
6. Kobylchenko, VV 2015, *Psykholoho-pedahohichnyi suprovid shkoliariv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy yak intehratyvna tekhnolohiia: teoretychna model (Psychological and pedagogical support for schoolchildren with special educational needs as an integrative technology: a theoretical model)*. Dostupno: <http://konferenciya2015.jimdo.com>. [5 Serpen 2025].
7. *Komunikatsiinyi-komunikatyvnyi-komutatyvnyi-komutatornyi (Communication, communicative, commutative, commutative)* (n.d.), Slovnyk.me. Dostupno: < https://slovnyk.me/dict/linguistic_norm/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9#google_vignette>. [5 Serpen 2025].
8. *Kontseptsiia tsyfrovoi hihiieny ditei doshkilnoho viku (Concept of digital hygiene for preschool children)* 2025. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2025-%D1%80#Text>. [6 Serpen 2025].
9. Kurinna, SM 2015, 'Pedahohichnyi suprovid protsesu sotsializatsii ditei-syrit v umovakh zakladiv internatnoho typu (Pedagogical support for the socialization of orphaned children in boarding schools)', *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia*. № 2 (10) S. 53–59 Dostupno: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/10.pdf>. [5 Serpen 2025].
10. Krutii, K 2010, 'Kontseptualni zasady psykholoho-pedahohichnoho suprovodu: pryntsypy i tekhniky (Conceptual foundations of psychological and pedagogical support: principles and techniques)', *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: zbirnyk naukovykh prats*. Sloviansk: *SDPU, Chastyna* 1, s. 185–198.
11. Lutsenko, IO 2009, *Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku komunikatyvno- movlennievoi sfery dytyny. Vid narodzhennia do 6 rokiv (Theoretical and methodological foundations of the development of a child's communicative and speech sphere. From birth to 6 years)*. Monohrafiia, Kyiv: *Vyd-vo NPU imeni MP Drahomanova*, 291 s.
12. Lutsenko, IO 2013, *Dytyna i doroslyi: vchymosia spilkuvatys. Hotuiemosia do movlennievoho spilkuvannia z doshkilnykamy (Child and Adult: Learning to Communicate. Preparing for Verbal Communication with Preschoolers)*, Kyiv : *Svitych*, 208 s. Dostupno: <https:// enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15621>. [5 Serpen 2025].
13. Matiukh, ZhV 2018, 'Model vykorystannia multymediinykh tekhnolohii vykhovatelem zakladu

doshkilnoi osvity v osvitnii roboti z inkliuzyvnoiu hrupoiu (Model of multimedia technology use by preschool teachers in educational work with inclusive groups)', *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia*. № 1 (15) s. 80–86. Dostupno: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2018/1/14.pdf>. [5 Serpen 2025].
14. Podberezskyi, MK 2011, 'Kharakterystyka osoblyvostei pedahohichnoi vzaiemodii (Characteristics of pedagogical interaction)', *Visnyk dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia*, № 2 (2) Pedahohika, s. 31-35 Dostupno: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/7.pdf>. [5 Serpen 2025].
15. *Psykholoho-pedahohichnyi suprovid vykhovannia i rozvytku ditei doshkilnoho viku z rodyn uchasnykiv ATO i vnutrishno peremishchenykh osib: kontseptsiia, metodyka, tekhnolohii (Psychological and pedagogical support for the education and development of preschool children from families of ATO participants and internally displaced persons: concept, methodology, technologies)* 2018, Navchalno-metodychnyi posibnyk [avt. Lutsenko, IO, Bohush, AM, Kalmykova, LO, Kuzmenko, VU, Povorozniuk, SI & Reipolska, OD; za nauk. redaktsiieiu Lutsenko, IO], Kyiv : *Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova*, 211 s. Dostupno: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24604>. [5 Serpen 2025].
16. *Profesiinyi standart "Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity" (Professional standard "Preschool educator")* 2021. Dostupno: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/357-nakaz_755.pdf>. [5 Serpen 2025].
17. Siedova, TD 2009, 'Tsinnisni oriientatsii pedahohichnoho suprovodu obdarovanykh uchniv osvitnomu seredovyshchi himnazii (Value orientations of pedagogical support for gifted students in the educational environment of a gymnasium)', *Orhanizatsiia roboty z obdarovanymy uchniamy: dosvid kharkivskykh shkil (za rezultatamy vidkrytoho konkursu-zakhystu proektiv): Metodychnyi posibnyk dlia zastupnykiv dyrektoriv ZNZ ta vchyteliv, yaki pratsiuiut z obdarovanymy ditmy*, Kharkiv, 40 s.
18. Rohalska, I 2010, 'Sutnisni kharakterystyky sotsialno-pedahohichnoho suprovodu sotsializatsii osobystosti u doshkilnomu dytynstvi (Essential characteristics of socio-pedagogical support for the socialization of the individual in preschool childhood)', *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: zbirnyk naukovykh prats*, Sloviansk: SDPU, Chastyna 1, s. 230–236.

Прорецензовано / Reviewed *29.08.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *22.09.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.55(7-10)-10
УДК 821.111(73)-31 + 82.09

КАТЕГОРІЯ СЛІПОТИ: ЗМІНА ІНТЕРПРЕТАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ (ШТРИХИ ДО АНАЛІЗУ РОМАНУ Е. ПОРТЕР "СВІТАНОК")

У. В. Жорнокуй

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Необхідність досліджень феномену сліпоти в літературі зумовлена тим, що воно дозволяє не лише поглибити інтерпретаційні можливості художнього тексту, а й сприяє оновленню культурних і соціальних уявлень про інвалідність, відновленню повноцінного образу незрячої людини в художньому дискурсі та поверненню їй антропоцентричної й екзистенційної цілісності, що увиразнює міждисциплінарний характер обраної теми.*

Постановка проблеми. *Категорія сліпоти в художній літературі зазнає еволюції від*